

METODIKA

vymezující roli, znalosti a kompetence certifikovaných geoprůvodců a způsob rozvíjení jejich kompetencí

Článek 1

Úvodní ustanovení

1.1 Záměr metodiky

Tato metodika vymezuje roli, znalosti a kompetence certifikovaných geoprůvodců a způsob jejich rozvíjení. Její součástí je vymezení požadovaného rozsahu znalostí, způsobu jejich využití při průvodcovské činnosti a jejich dlouhodobého rozvíjení.

1.2 Navazující dokumenty

Na tuto metodiku navazuje „Metodika pro způsob realizace a obsah školení certifikovaných geoprůvodců v českém jazyce a v dalších jazycích“ (ZELENKA, 2014a), která popisuje základní způsob získání znalostí a praktických kompetencí certifikovaných geoprůvodců.

Článek 2

Vymezení pojmů

Pokud není uvedeno jinak, jsou pojmy relevantní pro výklad v metodice zpracovány podle výkladového slovníku ZELENKA – PÁSKOVÁ (2012) a jsou uvedeny v příloze (Příloha 1).

Článek 3

Základní východiska metodiky

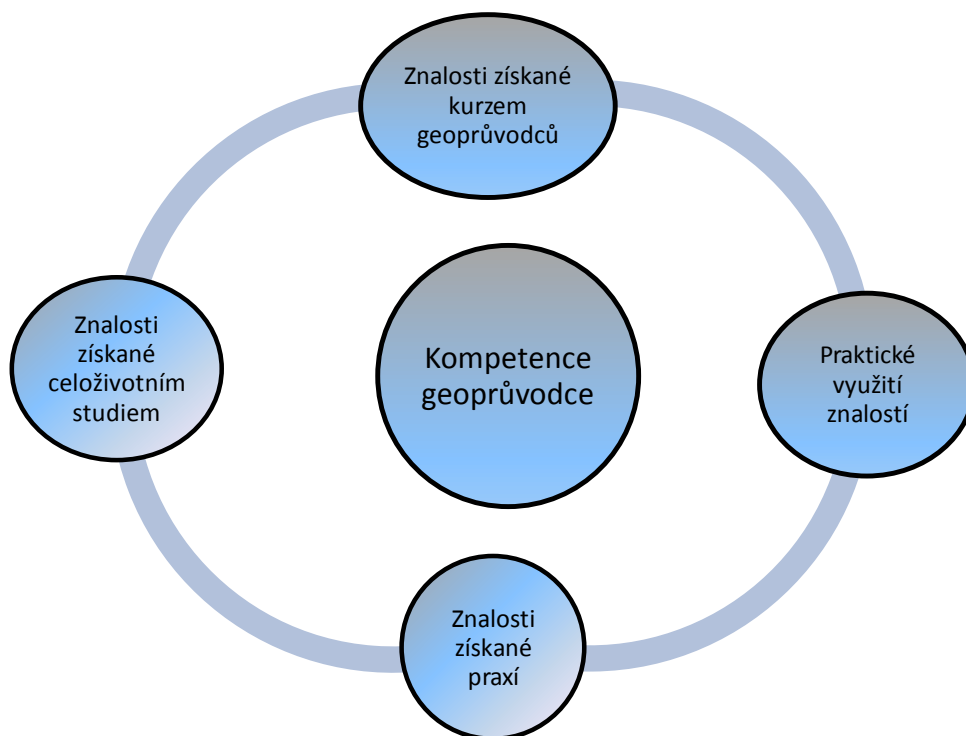
3.1 Základními východisky metodiky jsou:

- a. Geoprůvodce může provázet v českém jazyce i v cizím jazyce (jazycích).
- b. Geoprůvodce by měl být schopen přizpůsobit se různým skupinám návštěvníků.
- c. Základním způsobem získání znalostí a praktických kompetencí geoprůvodců je školení geoprůvodců v českém jazyce a v dalších jazycích.
- d. Získávání kompetencí probíhá dlouhodobě, celoživotně, viz Obr. 1.

Článek 4

Rozsah znalostí a kompetencí geoprůvodců a jejich praktické využití

- 4.1 Znalosti a kompetence geoprůvodců jsou výrazně prakticky zaměřeny. Vzhledem k rozsahu vědních oborů, z nichž tyto znalosti pochází, a vzhledem k tomu, že geoprůvodce nemusí být odborníkem v daných oborech, musí být kladen velký důraz na pečlivý výběr klíčových znalostí zejména vzhledem k potenciálním dotazům návštěvníků geoparku a s ohledem na jejich zajímavost pro návštěvníky geoparku.
- 4.2 Kompetence geoprůvodce jsou rozvíjeny dlouhodobě, celoživotně, a v úzkém sepetí s praktickou aplikací rozvíjených znalostí, viz Obr. 1.
- 4.3 Pro rozvíjení svých kompetencí geoprůvodce využívá i postupně rozvíjených zdrojů na webu, které jsou mu nabízeny v rámci e-learningových kurzů pro geoprůvodce (Obr. 3, Obr. 4).



Obr. 1 Kompetence geoprůvodce jsou rozvíjené celoživotně. Zdroj: Zelenka, vlastní zpracování

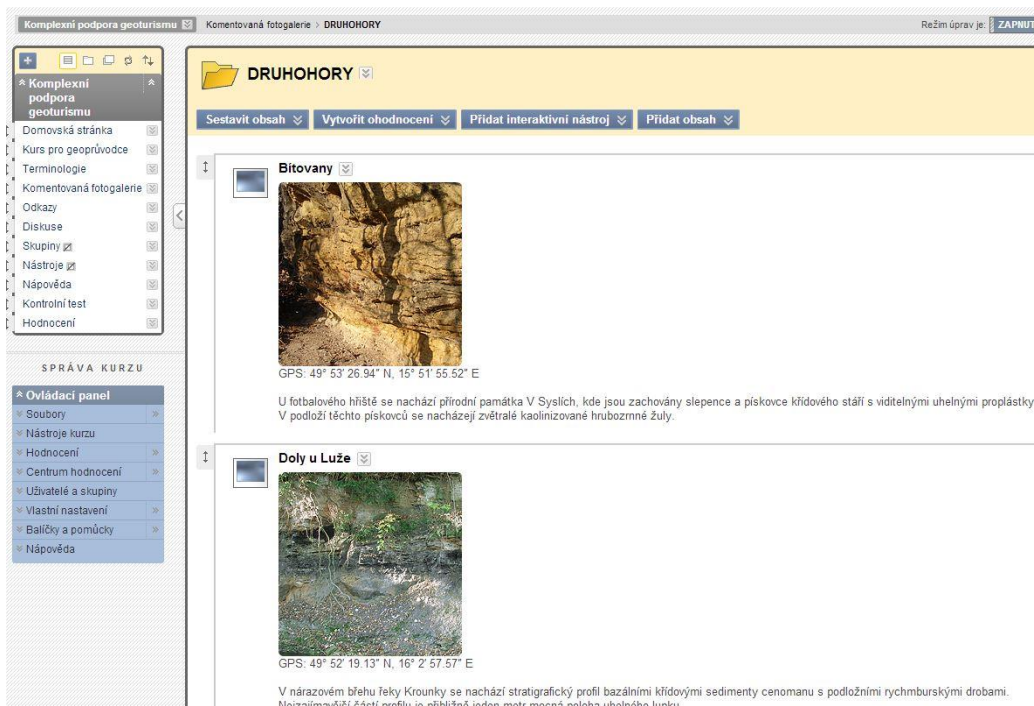
- 4.4 Odborné znalosti průvodců zahrnují následující okruhy, je uveden i předpokládaný způsob jejich využití:
- Geologie**, včetně terminologie oboru a terminologie vztahující se k těžbě nerostných surovin, a to s důrazem na geologické procesy v historii Země i v současnosti, znalosti geologických útvarů a způsobu jejich vzniku, znalosti hornin a nerostů (poznávání, jejich těžba a využívání v praxi). Tyto znalosti jsou základem výkladu o vývoji a současném vzhledu geologických útvarů na území geoparku.
 - Paleontologie** – souvislost výskytu zkamenělin v souvislosti s historií území a s horninovým podložím. Případné nálezy na území geoparku, v jeho okolí, v České republice, pro porovnání i jinde ve světě.

- c. **Ekosystémy, rostliny, živočichové** – souvislost výskytu rostlin a živočichů a celých ekosystémů s horninovým podložím, ochrana živé přírody a obecněji životního prostředí.
- d. **Geoparky** – jejich sítě, způsob vzniku, poslání, aktivity v geoparcích, propojení s místní komunitou, geoturismus (např. DOWLING – NEWSOME, 2012; GRAY, 2013). Tyto znalosti jsou typickou součástí výkladu geoprůvodce.
- e. **Aktivity CR na území geoparku** s důrazem na jejich dlouhodobou udržitelnost a jejich vhodné rozvíjení v geoparku (obecně a jejich realizace v geoparku): různé formy turistiky a jejich specifika (geoturistika, pěší turistika, cykloturistika, hippoturistika, horolezectví, agroturismus a ekoagroturismus). Tyto znalosti lze využít pro doporučení dalších aktivit návštěvníkům po skončení průvodcované prohlídky geoparku.
- f. **Základní právní povědomí** vztahující se k ochraně přírody a krajiny (zejména zákon o ochraně přírody a krajiny – ZÁKON, 1992 a zákon o ochraně sbírek muzejní povahy – ZÁKON, 2000) a podmínkách vstupu do krajiny včetně lesů.
- g. **Metodika průvodcování:**
 - i. metodika výkladu – přizpůsobení výkladu různým skupinám (např. děti – viz Obr. 2, senioři), volba místa výkladu, způsob výkladu, obsah výkladu atd. (viz např. ZELENKA A KOL., 2007),
 - ii. na vlastním příkladu prezentovat návštěvníkům základní principy šetrné turistiky – praktická ekovýchova (desatero šetrné turistiky, resp. ekoturistiky, např. odnášet si pouze fotografie, vlastní odpadky si odnášet s sebou nebo do nádob a na místech k tomu určených, šetřit místními zdroji – zejména vodou a energiemi – viz DESATERO, 2007)
 - iii. interkulturální specifika výkladu a práce se skupinou (viz např. VENCLOVÁ – ŠTÝRSKÝ – ŠÍPEK, 2013) – přizpůsobení se skupině, prevence případných interkulturálních problémů, zvýšení efektivity výkladu,
 - iv. informační příprava průvodce – dlouhodobá i konkrétní příprava na danou prohlídku (viz např. ORIEŠKA, 2007; ZELENKA A KOL., 2007; RUX, 2007a),
 - v. psychologické a andragogicko-pedagogické aspekty průvodcování (viz např. ORIEŠKA, 2007; ZELENKA A KOL., 2007; RUX, 2007a),
 - vi. způsob přípravy trasy podle specifických požadavků a charakteru skupiny,
 - vii. řešení problémových situací (viz např. ZELENKA A KOL., 2007; RUX, 2007b).
- h. **První pomoc:** základní přístupy – schopnost v podmínkách geoparku poskytnout první pomoc a zajistit (přivolat) následnou odbornou pomoc, důraz na typické problémy návštěvníků, na vybavenost geoprůvodce pro práci se skupinou, na prevenci s důrazem na místní podmínky v geoparku.

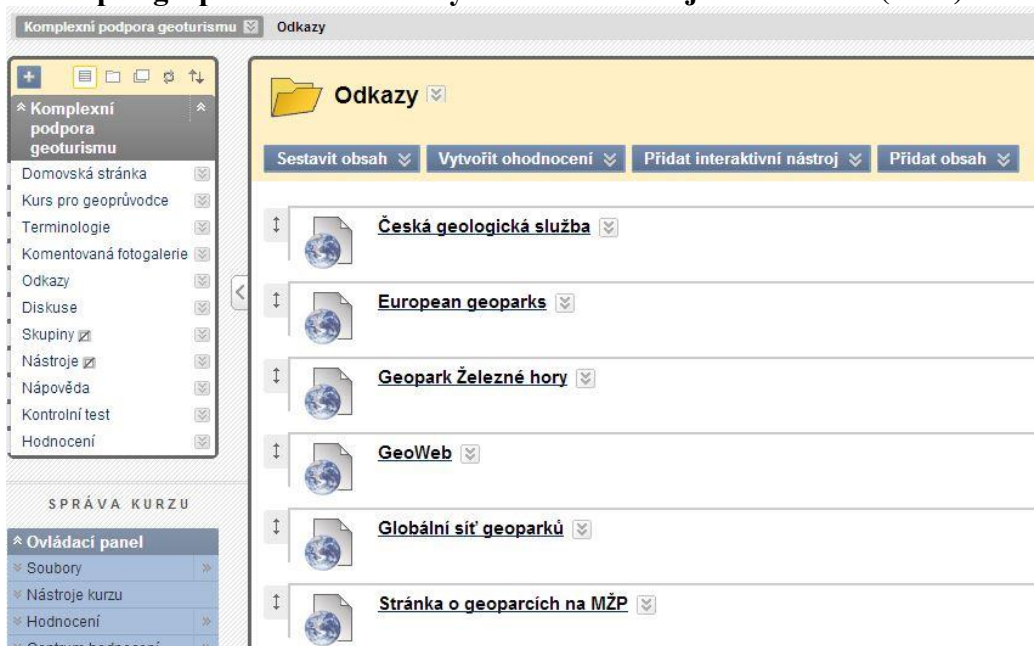
- i. **Specifické znalosti o regionu geoparku** (viz např. DOUCEK A KOL. 2013) – kombinace přehledových znalostí, zajímavostí, unikátnosti, neobvyklosti, vytváření vztahu ke geoparku, přiblížení života místních obyvatel v minulosti i současnosti:
 - i. geografické (poloha, vymezení regionu, možnosti výletů do okolních regionů),
 - ii. nejzajímavější geologické útvary v geoparku,
 - iii. kulturně historický vývoj a kulturně historické zajímavosti v geoparku,
 - iv. místní pověsti,
 - v. další téma/témata specifická pro region (např. Český ráj – kamenářství, technika a vývoj; šperkařství)



**Obr. 2 Geoprůvodce v Apuánských Alpách zaujal dětské návštěvníky.
Foto: M. Pásková**



Obr. 3 Ukázka části komentované fotogalerie jako součást e-learningového kurzu pro geoprůvodce v Železných horách. Zdroj: KURS GEO (2014)



Obr. 4 Ukázka využití významných webových zdrojů jako součást e-learningového kurzu pro geoprůvodce v Železných horách. Zdroj: KURS GEO (2014)



Obr. 5 Vhodná volba místa výkladu (Mgr. Doucek) – panorama prachovického lomu. Foto: P. Sádovská

4.5 Jazykové znalosti průvodců zahrnují terminologii a aktivní komunikaci (výklad, porozumění mluvenému textu) z následujících tematických okruhů:

- a. Geologie a paleontologie.
- b. Rostliny a živočichové.
- c. Turistika a další aktivity CR (geoturistika, pěší turistika, cykloturistika, hippoturistika), horolezectví, agroturismus a ekoagroturismus.
- d. Specifické znalosti o regionu geoparku – terminologie a výklad podle místních specifik: (např. Český ráj – kamenářství, technika a vývoj; šperkařství).

4.6 Geoprůvodce musí být schopen uceleného výkladu k území geoparku v cizím jazyce. Musí být schopen odpovídat na všechny dotazy, týkající se území geoparku i běžných potřeb doprovázené skupiny.

Článek 5

Role geoprůvodce a metodika jeho práce

- 5.1 Geoprůvodce je specializovaným a současně i místním průvodcem.
- 5.2 Certifikovaný geoprůvodce je zástupcem geoparku, vhodně ho reprezentuje a ručí za dodržování rozsahu domluvených/nasmlouvaných služeb.
- 5.3 Geoprůvodce přizpůsobí trasu, obsah i způsob výkladu charakteru provázené skupiny, včetně jejích věkových i kulturních specifik a časových možností.

- 5.4 Geoprůvodce spolupracuje s provázenou skupinou, je s ní v průběžném verbálním i očním kontaktu, bezprostředně reaguje na otázky členů skupiny a případně i přizpůsobí program členům skupiny.
- 5.5 Geoprůvodce způsobem výkladu, jeho obsahem, volbou průvodcované trasy a svým chováním podporuje udržitelnost rozvoje CR, pozitivní prožívání území geoparku a života místních obyvatel.

Článek 9

Závěrečná ustanovení

Tento metodický pokyn nabývá účinnosti dnem xxxxxx a je....

Odborný gestor: Ing. Martina Pásková, Ph.D.

Zpracovatel: Prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Ministr

Použité a doporučené zdroje:

- [1] DESATERO (2007): Desatero ekoturistiky, Bedrník, č. 1, ročník 5, str. 31
- [2] DOUCEK, J. A KOL. (2013): Geoprůvodce: speciální průvodce po geoparku Železné hory. Vodní zdroje Chrudim, ISBN 978-80-87883-03-7, 157 str.
- [3] DOWLING R., NEWSOME D. eds. (2012): Geotourism. Elsevier, Oxford, 352 str.
- [4] GRAY, M. (2013): Geodiversity: Valuing and conserving abiotic nature. Wiley, 512 str.
- [5] KURS GEO (2014): Kurs pro geoprůvodce v Železných horách v LMS Blackboard. [online], [cit. 27. 06. 2014], dostupné na WWW: <https://oliva.uhk.cz>
- [6] ORIEŠKA, J. (2007): Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu, Idea servis, ISBN 978-80-85970-57-9, 207 stran
- [7] RUX, J. (2007a): Metodika průvodcovské činnosti. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 44 str., [online], [cit. 30. 06. 2014], dostupné na WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/1694c446-1cad-4d62-901b-8ec7b4577cba/GetFile19.pdf>
- [8] RUX, J. (2007b): Problémové situace v cestovním ruchu. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 28 str., [online], [cit. 30. 06. 2014], dostupné na WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/d3139080-6c55-4863-b1c7-f9d3a27277cc/GetFile12.pdf>
- [9] VENCLOVÁ, K., ŠTÝRSKÝ, J., ŠÍPEK, J. (2013): Multikulturní rozdíly návštěvníků. Ministerstvo životního prostředí a Vodní zdroje Chrudim, ISBN 8090515495, 9788090515499, 143 str.
- [10] ZÁKON (1992): Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny – úplné znění zákona
- [11] ZÁKON (2000): Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [12] ZELENKA, J. (2014a): Metodika pro způsob realizace a obsah školení geoprůvodců v českém jazyce a v dalších jazycích, MŽP ČR, 13 str.
- [13] ZELENKA, J. A KOL. (2007): Průvodce cestovního ruchu, 3. vyd., Gaudeamus Hradec Králové, ISBN 978-80-7041-189-6, 115 str.
- [14] ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. (2012): Cestovní ruch. Výkladový slovník. Linde Praha, 2., přepracované vydání, 768 stran, ISBN 978-80-7201-880-2

Příloha 1

e-learning je proces vzdělávání, založený na mnohostranném využití ICT a zahrnující zpřístupnění studijních materiálů, jejich aktualizaci, propojení externích informačních zdrojů, komunikaci tutorů (vyučujících) se studenty kursů, testování znalostí, skupinovou komunikaci a další nástroje. Studijní opory e-learningu mohou být online i offline (např. DVD s nahrávkami přednášek, případových studií). Pro online opory se využívají propracovaná studijní prostředí (LMS – Learning Management System, komerční produkty jako je Blackboard, Adobe Connect, Fronter a nekomerční – např. Moodle), strukturované učební texty, knihovny vzdělávacích objektů, videokonference, nově i wiki zdroje a virtuální světy (např. Secondlife pro virtuální semináře).

geopark je území, na němž se nalézají geologické dědictví na místní, regionální, národní, evropské či jiné kontinentální a globální úrovni. Tímto dědictvím na dané geografické úrovni výjimečným z hlediska vědeckého zkoumání, estetické a/nebo spirituální hodnoty či osvětového využití, jsou například skalní města, krasová území, archeologická, paleontologická naleziště, vulkanické jevy, staré doly, hutě, atd. Geopark disponuje strategií udržitelného rozvoje, má jasně definované hranice a zahrnuje dostatečně velkou a osídlenou oblast, která umožňuje prosazovat udržitelný rozvoj a naplňovat poslání geoparků. Geotopy na území geoparku jsou vzájemně propojeny systémem značených, veřejně přístupných geologických stezek (geostepek) a dalších naučných či turistických stezek. Na vybraných místech mohou být instalovány geologické expozice či 3D modely a další interpretační infrastruktury. Většina lokalit prezentovaných v rámci geoparku je součástí geologického dědictví, které doplňují ekologické, archeologické, montanistické, historické, etnografické a další kulturní atraktivity. Jeho stěžejní ekonomickou a vzdělávací aktivitou je geoturismus a podnikatelské aktivity např. v ekologickém zemědělství a uměleckém řemesle. Posláním geoparku je ochrana, výzkum, prezentace, interpretace, popularizace a udržitelné využívání geologického dědictví. Smyslem geoparku je přiblížení geologického dědictví jeho obyvatelům a návštěvníkům. Geopark vzniká na základě iniciativy místních aktérů. Místní obyvatelé jsou v maximální míře zapojeni do aktivit geoparku.

geoprůvodce (georanger) je vyškolený průvodce, který je schopen seznámit návštěvníky s územím formou zážitků, aktivního zapojení návštěvníků, příběhů a tím přispívat k jejich vzdělávání. Podle ZELENKA – PÁSKOVÁ (2012) je typem specializovaného průvodce, dalšími jsou horský vůdce, sportovní instruktor, regionální nebo místní průvodce (např. průvodce po Praze, po chráněných územích), průvodce přírodou, průvodce na hradech a zámcích, v muzeích, galeriích atd. Jeho aktivity odpovídají odbornému průvodci, který podává návštěvníkům odborný výklad zejména o geologických jevech, kultuře, historii, atraktivitách ČR, hudbě, místní kuchyni aj.

místní průvodce je průvodcem cestovního ruchu, který nejčastěji jako místní obyvatel je zpravidla zaškolen a specializován na provázení v konkrétní lokalitě a je schopen podat odborný výklad. Může provázet po kulturní či přírodní atraktivitě ČR, může být specializován na určitý typ výkladu (např. průvodce po geoparcích). V ČR působí místní průvodci na Graselových stezkách, v geoparku Český ráj a v Českém krasu, na Šumavě a v dalších destinacích.

průvodce přírodou je průvodce, který se specializuje na výklad živé i neživé přírody včetně kulturní krajiny. Působí v ekoturismu a geoturismu zejména v chráněných územích, biosférických rezervacích a geoparcích. Certifikát průvodce přírodou uděluje MŽP ČR prostřednictvím expertních akreditovaných institucí (orgánů), které mohou kromě vlastního přezkoušení zájemcům poskytnout i vzdělávací kurz.

specializovaný průvodce je průvodce vyškolený, trénovaný nebo vzdělaný pro určitou oblast aktivit nebo odborného výkladu (tematicky nebo regionálně, místně).

udržitelný cestovní ruch naplňuje zájmy současných generací aktérů CR bez narušení práv generací budoucích, zajišťuje spravedlivý podíl místních obyvatel na profitu z existence geoparku a nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí i v dlouhodobé perspektivě jeho realizace. Je založen na koncepci rozvoje a plánování cestovního ruchu, jejímž cílem je ochrana a zachování biodiverzity a péče o životní prostředí ve všech jeho aspektech a respektování zájmů místních obyvatel. Koncepce udržitelnosti CR vedle orgánů veřejné správy zapojuje do optimalizace dopadů CR místní obyvatele a další aktéry CR a soustavně usiluje o konsenzus mezi různými zájmy využití geoparku.